

Z deníku spisovatelky Radky Denemarkové – 4. část

Jak vlastně spisovatel či spisovatelka může reflektovat svou tvorbu, jak vybírá z proudu myšlenek a již zformulovaných vět ty „pravé“? Víte, že Goethova matka měla ráda horkou čokoládu? Jaký je Frankfurt nad Mohanem? Odpovědi **Radky Denemarkové** najdete v předposlední vlašťovce z Wiesbadenu. A samozřejmě nechybí na závěr ukázka ze „*Smrt, nebudeš se báti*“.

S DEBOROU ZA ZÁDY IV
RADKA DENEMARKOVÁ

Kdy jsem sama sebou. Když píšu. Psát jako o život není jen slovní obrat. Už vím, jak se jmenuje ten strom za mým oknem. Ginkgo biloba. Vytvořit novou větu, čistou linii, když se na jazyk derou všechna ta kliše a fráze, je jako roztloukat skálu kladivem. Aby se rozpadla na úlomky, z nich lze sestavit nový tvar. Moje texty jsou promyšlené partitury, každá nota má své místo. Nerada světu ukazuju svoji pravou tvář. Bojím se, že bych o ni přišla. Některé věty vytrhávám jako staré parkety. Musím psát každý den. Jako malíř, který kreslí a kreslí... Jediná možná průprava k osvojení techniky slov. Aby člověk mohl postoupit dál, ke své představě umění. Vždy když někam vyjedu, nápady se řítí jedním směrem, bohaté... Protože se mysl netříští. Každá věta je zárodečná, plod, ze kterého dozrají další. Navlékám si ty příběhy jako korálky jednoho náhrdelníku. Honí se mezi sebou a postavy si dávají babu. „A já pořád kdo to tluče.“ „Peníze od Hitlera.“ „Kam s přebytky něhy.“ Nabrat těla postav, vyhodit je na místech, kde to nečekají, přivést je do situací, kde budou muset žasnout. A obstát. Kdybych neměla psaní... Myšlenky zazděné v hlavě, co s nimi. Je mi dobře mezi slovy, mezi těmito dětmi, které jsem porodila, i mezi sirotky, které jsem si přisvojila. Moje texty nemají být hezké (a doufám ani nejsou), ale pravdivé. Jako motýl babočka paví oko. Zavření nenápadní, tmavohnědí. Jakmile se rozevřou, pastva pro oči i duši. Já si nemyslím, že spasím svět. Moje motto. Pavlovy listy Korintským. "Je někdo sláb, abych já nebyl sláb spolu s ním? Propadá někdo pokušení, abych já se tím netrápil?" Všechno se ve mně vaří, zadělává na nové těsto. Filmový scénář mám hotový. Už se těším na nové psaní. Až dopíšu Lébla a „Kam s přebytky něhy?“. Vždy, když něco dokončuju, zdá se mi to slabé proti tomu, co jsem měla v úmyslu. Tak k dění za okny...

Pátrám si po Deboře. Která na této židli seděla přede mnou. Bydlí v americkém Wisconsinu. Ve městě Appelton. Kde se narodil kouzelník Houdini a senátor McCarthy. Ten pro změnu v padesátých letech honil čarodějnice. Zřídili jim tu muzeum. V prvním patře Houdini, v druhém McCarthy. Houdiniho potomci protestovali, báli se o rodinná kouzla a triky. McCarthyho potomci neprotestovali. Byli pyšní. I návod přidali...

Rodný Goethův dům ve Frankfurtu nad Mohanem. Dobře situovaná rodina, která ve svícnu mohla mít i dvě svíčky, šlechtici té doby dokonce tři. Energií se šetří od nepaměti. Matka porodila celkem sedm dětí. Přežily dvě. Johann a Cornelia. Prostředí, kde děti vyrůstaly. Knihovna a loutkové divadlo a obrazy. Maminka, která milovala tehdejší vzácnost: čokoládu. Zatímco syn si na smrtelné posteli bude přát více světla, matka má jediné poslední přání: kalíšek horké čokolády. Deset let vdova, žena pozitivní, společenská, vitální. Johann ji později navštíví jen dvakrát. Ani na pohřeb nedorazí. Myslím na Cornelii. Dostane se jí stejného domácího vzdělání jako bratrovi. Trest. Protože nemůže pokračovat, nemůže studovat, musí se vdát. Narodila se ve špatné době. Ani k ní není Goethe příliš jemný. Tvrdě přitaká jejím obavám, že není ani dost hezká, takže čekat na lásku nemá smysl. Prikazuje jí, co má číst. Což ona tajně ignoruje. Jejich otci se současná literatura nelíbí, přesto Klopstocka dětem

koupí. Jsem na sebe pyšná, některé počítačové hry se mi nelíbí, přesto je dětem koupím...

Die Deutsch-Tschechische Gesellschaft pořádá koncerty, čtení... Za finanční podpory Dresdner Bank. Když jsem před klavírním koncertem shlížela z 31. patra na Frankfurt, blikal mezi mrakodrapy podivně pouťový, jásavý, obrovský dům. Pěkně uvelebený uprostřed velkoměsta kanceláří. Bordel. Pánové v oblecích nezapomínají na nic. Lidé, kteří tady tvoří moji rodinu. Marianne Strasserová, profesorka angličtiny a literatury na gymnáziu, kde jsem měla besedu. S Hartmutem Holzapfelem v údolí Mosely. Novinářka a spisovatelka Ulrike Krickauová vlastní bílý domeček pod vinohrady. Husí krk, tři patra, každé o rozměrech 45 metrů čtverečních. Hartmut, já a Ulrike. Ein struktuiertes Mann und zwei unstruktuierte Frauen. Když Ulrike čte, plete přitom. Procházka vinohrady se psem. Vánoční bazar v místní škole. Ulrike opustila ze dne na den společenský rytmus Frankfurtu nad Mohanem. Stejně nejhezčí pohled je střešním oknem na měsíc v úplňku. Vzhůru. Kde bordel nehrozí.

Celé jedno odpoledne mi spolkló fotografování. Místní Literaturhaus pořizuje portréty všech spisovatelů, vycházejí knižně. Ramune Pigagaité. Vydržela jsem ty bláznivé nápady. Vydržím je i při čtvrtěčném čtení ve Frankfurtu nad Mohanem. Vytahovala jsem z ní její příběh. Ona zaujatá obrázky, já zaujatá slovy. Paralelní štěstí. Litevská fotografka, ve Frankfurtu žije patnáct let. Člověk je nespolehlivým svědkem vlastního života. Jak můžu chtít svědčit o druhých...

Ukázka z knihy „Smrt, nebudeš se báti“:

„Neztratit pokoru, jak ji ztratím, bude všechno špatně. Moje vnitřní motto k psaní této knihy, Rilkeova slova: "Z širokého bohatství života vyplývá, že se člověk může pustit do jakéhokoli díla. Musíme si však být jisti tím, že nejednáme z odporu, ze vzdoru proti nepříznivým okolnostem nebo - s ohledem na druhé - z jakékoli ctižádosti. Musíme mít jistotu, že konáme s vůlí, silou, odvážně a směle - tak je třeba jednat."

„...můj život mimo práci na jevišti je v podstatě nesnesitelný..."

Mozek a vědomí, dvě strany téže mince. Ty jsou pánem života lidského jedince. V říjnu 1995 si vyrobí obálku a dopis totožné grafické úpravy. Hnědou temperou věta "Vezmi mě spleti bláznovství a muk". Zavře oči a vidí je všechny. Z úst jim vyrůstají dlouhé jazyky, které se pohybují. Mrštňně. To si špitají o něm. Napuštěné jedem. Vstane a potmě vraží do věcí. Ony narážejí do něj. Potupně drcaly v černé tmě do nicoty. Schoulí se v koutě vlastního pokoje, který se naklání a ušklíbá. Po čtyřech dopátrá zpátky k posteli, pokrývku přisune až k bradě, připlácne okraje, jen oči mu vykukují, ty oči třeští a přeje si, aby už odešli, aby zastrčili své jedovaté jazyky. Čeho se vlastně dopustil? Strach se prokrví svítáním, promění ve vztek, v nenávistnou a zlostnou únavu. Předě mu za krkem celý den, zvedne na nitkách jeho údy, oční víčka, pohyby prstů, když zalévá čaj a vysíleně usrkává. Obepíná rty okraj hrnku, přisává se k jistotě.

Někdo v pokoji byl, někdo byl v bytě a pozoroval ho. V kuchyni nad dřezem, v zrcadle uvidí nevraživou tvář, hrábne po nepolapitelném nepříteli. Strhnout si kůži z obličeje, sloupnout, ne to je šetrné a něžné, strhnout, jako když horkým voskem ženy provádějí depilaci. Rozmáchně se a hrnkem bouchne vši silou doprostřed lesklého jezera. Pukne, popraská. Ale drží pohromadě. Kolem té tváře vyrostly bodliny, dlouhé střepey zabodané do masa, svatozář. Bouchne podruhé. Křehké bodlinky se sesypaly na zem. S nimi i tvář, jejíž obrys teď tuší na zdi. Zbavit se tak toho sužujícího pocitu, že selže, že neobstojí. Když zvedá telefon, cítí je na druhém konci drátu, cítí jedovatý dech, poslouchá, neodpovídá, zavěsí. Nereaguje na zvonění, nebere telefon. Jazyky by si mohly proklestit cestu sluchátkem a našeptat mu zrádnou myšlenku. Vyplivnuly by mu ji do ucha, přímo do mozku. Čas se zhutní a plete se mu mezi nohy jako metrová závěj, jako huňatý pléd. Přes který přepadává. Těžké tělo, které pomalu sune

nohy po hlemýždích ulitách rozeseťých na podlaze. Když takové dny odtečou jako řeka medu, když neviditelná ruka upará centimetr za centimetrem, začne znovu potkávat toho, jehož tvář v zrcadle mu nevadí. Těhotní jím, roste hodinu za hodinou. Jako úponky rostliny šplhá do nohou, rukou, mozku, roznášený krví. Buší do vlásečnic, žil, tepen.

Lébl pozoruje, jak se snaží dostat ven, shýbne se k zápěstí a dlouhé minuty s ním rozmlouvá. Tím, že se vrátila jeho tvář, že vytěsnila z proudící krve netvora, může opustit pokoj. Vyjde, ostatním lidem ještě neodpovídá na pozdrav, ještě je ostražitý, ještě se z pudu sebezáchovy vzpírá a podezírá, není plně pánem svého já, nemůže panovat nad jinými. Ale už je možné pohybovat koutky úst. Už mu narůstají křídla, bude kroužit a vypouštět nahromaděnou energii, vynahradí si dny, kdy ho ten druhý, kterého nenávidí a kterého se bojí, stahuje svou násilnou tupostí ke dnu. Který z nich je první, který ten druhý. Vždycky o nich věděl. Vždycky věděl, že je výjimečný, ale o této své výjimečnosti mluvit nemůže. Nechce se jí dotýkat a budit, když dříme, ví, že se ten druhý zase probudí. Zatáhne ho do temnot, zahalí jeho život. Nejtěžší je toto vědomí. Že se zase probudí a prostor k úniku se zúží. Ruka zvnějšku, která by ho vytáhla, se prodírá už jedinou úlevnou skulinkou. Následovat úlevu je mnohem těžší než zůstat. Toho netvora uvnitř mohl uspat prášky. Mohl ho zmalátnět, otupit. Ale s ním by zmalátněl i ten s křídly, co se vznášel ke stropu a pak k nebesům, co sršel energií, co dýchal na jevišti a maloval výjevy, tahal postavy za nitky, přiděloval jim gesta. Čitelná jen jemu. Rozhodne se vědomě protrpět. Prášky vynechá, hladinu netvorova spánku nezmrazí. Aby mohl potkávat anděla. Utrpení, které ho stravuje, může přetavit na jevišti. I do slov, posledních vět malého zápisníku. Divadlo je narkotikem. Ulevuje si jím. Inscenace, to je jeho pravý chorobopis. Divadlo jako nejintimnější diagnóza. V jaké bázni vy to pořád žijete, chlapče, v jaké bázni převeliké.“

21. - 27.11. 2007, Wiesbaden

Spisovatelka Radka Denemarková, nositelka ceny Magnesia Litera za nejlepší prózu 2007, získala tvůrčí spisovatelské stipendium Pražského literárního domu autorů německého jazyka, s podporou **Institutu umění, Ministerstva kultury, Hessischer Literaturrat** ve Wiesbadenu a **Česko-německého fondu budoucnosti**.

